

Något om stenografi för icke stenografer.

Melin, Olof W.,

51 B Br.

Skript
Stenografi
(Bok)

NÅGOT OM STENOGRAFI

FÖR ICKE STENOGRAFER

Pris 15 öre

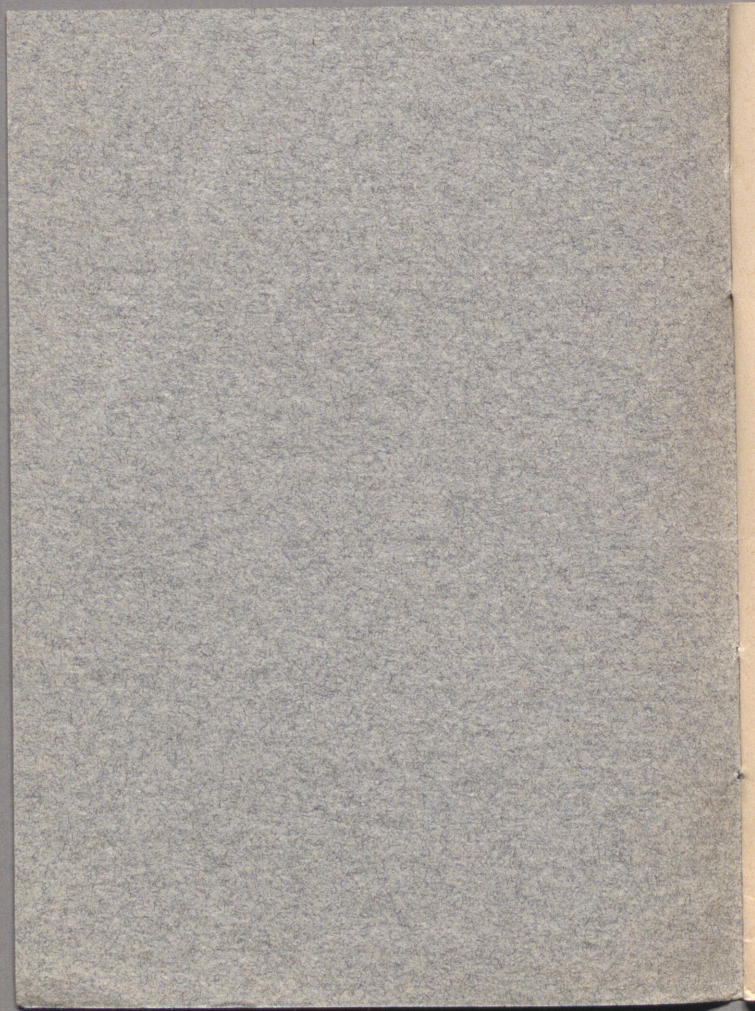

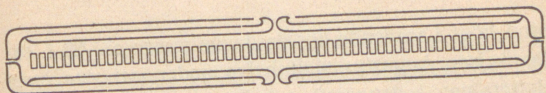
AF

OLOF W. MELIN

Nordin & Josephson, Stockholm.

lv. 06/96.

Den tid är förbi, då stenografien¹ var en färdighet, nyttig blott för yrkesstenografer. På de mest skilda områden gör sig nu behovet gällande af att kunna skriva fortare än det med vanlig skrift är möjligt, och stenografien användes så allmänt, att det äfven för dem, hvilka af en eller annan orsak aldrig tänkt på att själfva blifva stenografer, torde kunna vara af intresse att veta något mer om densamma, än att den är en skrift med hvilken man "kan" skriva "lika fort som man talar".

*

Den stenografiska konsten är mycket äldre än man i allmänhet föreställer sig. I Grekland finner man sålunda spår af stenografi redan ett par hundra år före Kristus, och i Rom uppställde en af Cicero frigifven slaf Marcus Tullius Tiro ett stenografiskt system, som blef vida bekant. Flera af Ciceros mest berömda tal hafva, tack vare Tiros konst, bevarats åt eftervärlden, och den tironiska snabbskriften

¹ Ordet stenografi kommer från grekiskan och betyder egentligen "sammanträngd skrift".

stod högt i anseende hos de gamle romarne. Så t. ex. lär kejsar Augustus själf hafva undervisat sina egna dottersöner i stenografi, och Titus — Jerusalems förstörare — hade enligt uppgift af den romerske häfdatecknaren Svetonius kommit så långt i stenografisk färdighet, att han ofta till tidsfördrif skref i kapp med sin hofstenograf.

Det ligger utanför ramen för denna lilla uppsats att lämna äfven en kortfattad framställning af stenografiens 2,000 åriga historia. Må det därför vara nog att säga, att efter ett svagt lif under medeltiden, stenografien i och med det parlamentariska livets utveckling i England under 1500-talet pånyttföddes, för att sedan så småningom vinna allt mera och mera terräng, och detta under senaste årtionden i synnerhet på det merkantila området, där nu färdighet uti stenografering räknas som en af de allra viktigaste kunskapsgränarne.

Öfver 1,000 olika stenografiska system hafva sett dagen.¹

¹ De för närvarande mest spridda stenografiska system äro: i England och Amerika Pitmans, i Frankrike Duployés, i Tyskland Gabelsbergers och Stolze-Schreys, i Danmark Gabelsbergers och Schrey-Worms', i Finland och Norge Gabelsbergers. I Sverige räkna ännu de från tyskan öfversatta systemen Gabelsberger och Arends flera framstående representanter, särskildt bland våra äldre riksdagsstenografer, men bland den stora allmänheten och isynnerhet inom handelsvärlden hafva dessa system nästan helt

Medan de äldsta systemen egentligen voro en slags förkortad vanlig skrift, där bokstäfver och bokstafsdelar, i mer eller mindre monogramartade förbindelser, betecknande ord eller stafvelser, är den moderna stenografien uppbyggd på själfständiga af resp. systemuppfinnare valda tecken. Närmast till hands låg väl då att — som i de flesta engelska och franska system — i förening med punkter och cirklar använda den "raka linien" i olika riktningar, ty den *raka* linien är ju och förblir det *kortaste* afståndet mellan två punkter. Men tysken Gabelsberger — den störste banbrytaren på det stenografiska området har lärt oss att det icke gäller korthet i fråga om *rum* utan ifråga om *tid*, samt visat att icke alltid det kortaste tecknet är det snabbast skrifna. Det gäller att söka efter de mest lättskrifna och lättast förbindbara tecken. Och hvar äro dessa att finna? Jo, i grunddragen till vår vanliga skrifts bokstäfver, hvilka så småningom under seklernas lopp fått allt mer och mer bekväma och lättskrifna former och vid hvilkas drag dessutom hvar och en sedan barndomen är van.

Låt oss till exempel¹ i st. f. vanliga skriftens onödigt långa *m* och *r* endast behålla af *m* sista tred.

och hållet undanträngts af Melins "Förenklad Snabbskrift", som bl. a. för närvarande är införd som läroämne vid 35 (d. v. s. nästan samtliga) svenska handelsskolor.

¹ Här anförda exempel äro hämtade från Melins stenografi.

jedelen, och af *r* punkten, så få vi två utmärkta stenografiska tecken: $\mathcal{L} = m$ och $\cdot = z$, hvilka den ärade läsaren benäget torde tillsvidare behålla i minnet.

I den vanliga skriften inskjutas mellan de olika bokstäfverna bindestreck, hvilkas längd och riktning växla allt efter de närstående bokstäfvernas form, storlek och ställning, och hvilka icke hafva något annat ändamål än att förbinda bokstäfverna. Detta är ett slöseri med grafiska hjälpmedel, som mycket väl kan undvikas.

Under förutsättning att de öfriga tecknens betydelse göres oberoende af deras ställning till skrifflinien, kan man nämligen fritt disponera äfven dessa uppåt gående bindestreck, hvilka då utmärkt lämpa sig att beteckna vokaler

Om t. ex. den lilla snedt utåt gående bindestreck, som vi finna mellan *g* och *e* i *gl*, ges åt *a*-ljudet

samt den uppåt gående, mellan *e* och *n* i *en*, åt *e*-ljudet, så få vi två nya stenografiska tecken:

$_ = a$ och $/ = e$ (skrifna nedifrån uppåt).

Vi känna förut två konsonanttecken och kunna nu läsa och skriva:

r r̄ r̄̄ r̄̄̄

rar rara er era

ŕ ŕ̄ ŕ̄̄ ŕ̄̄̄

rem arm armar mera

och tillägga vi tecknen

ŕ = d l = g, o = s, — = i — = r

så erhålla vi:

ŕ ŕ̄ ŕ̄̄ ŕ̄̄̄

ed dem Adem addera

l ll ll̄ ll̄̄

uga mager magra sedermera

¹ Någon skillnad mellan stora och lilla alfabetet göres naturligtvis icke.

² Dubbelkonsonant betecknas medelst "förstärkning" af resp. enkla konsonantecken.

i s dimma Madusa oro

O. S. V.

*

De stenografiska ordbilderna äro sammanhängande. I den vanliga skriften däremot måste man vid *i, j, t, å, ä, ö* lyfta pennan från papperet och därigenom slösa bort en ej oväsentlig tid. (Hur glad man för resten än må vara öfver att ljudenlig stafning allt mer vinner insteg i vårt land, kan man ej underlåta att beklaga, att hvarje öfvergående från *o* till *å*, och från *e* till *ä*, skall i vårt språk minska antalet af två goda tecken — *e* är vår bästa bokstaf — för att i stället öka antalet af de tidsödande *å* och *ä*).

Låtom oss undersöka hur mycken tid detta lyftande af pennan kräfver. Det gäller då att för denna undersökning använda ett tecken, så beskaffadt, att det skrives precis på samma sätt vare sig det står förbundet eller ensamt.

Ett dylikt hafva vi uti halfcirkeln, och om vi jämföra

med

skola vi finna att en person med medelmåttig skrifhastighet efter någon öfning på 10 sekunder hinner utföra omkring 50 sammanbundna men endast 30

fristående något så när regelbundna halfcirklar. I förra fallet har således hvarje halfcirkel kräft $10/50$ eller $1/5$ sekund, medan i det senare hvarje halfcirkel *plus ett lyftande af pennan* kräft $10/30$ eller $1/3$ sekund. Skillnaden = $1/3 - 1/5 = 2/15$, eller i rundt tal $1/8$ sekund är således, hvad som åtgått för själfva lyftandet af pennan, och detta under omständigheter, då pennans väg i luften varit den minsta tänkbara.

En åttondels sekund är ju i och för sig ej så mycket, men om äfven alla *t*, af ren instinkt skrivas utan att pennan lyftes, så återkommer dock detta lyftande en gång för hvarje *i*, *å*, *ä*, *ö* och *j*. Enligt vid Melinska systemets uppställande verkställda frekvensundersökningar förekomma på 100,000 ord löpande svensk text 25,059 *i*, 10,990 *å*, 12,748 *ä*, 8,221 *ö* och 5,773 *j*, hvilket tillsammans gör 62,791 lyftningar.

På 100,000 — hvilka man med stenografi bör kunna skriva på omkring 12 timmar — slösar man således i vanlig skrift bort 62,791 $2/15$ sekunder, eller i rundt tal $2\frac{1}{4}$ timmar på detta onödiga lyftande af pennan.

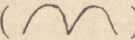
*

Genom att göra tecknen så enkla som möjligt, genom att begagna "bindestrecken" för att beteckna vokalerna — det i språket sammanbindande elementet —, samt genom att undvika det tidsödande lyftandet af pennan, kunna vi få en skrift, som blir tre till 4 gånger så kort som den vanliga.

Men detta räcker ej! Vi måste utfinna ytterligare medel att öka snabbskrifvenheten.

Ett bland dessa — och af största betydelse — är att fördela tecknen så, att de mest snabbskrifna och lättast förbindbara gifvas åt de oftast förekommande ljuden.

Uti den vanliga skriften äro bokstäfverna icke alls fördelade med hänsyn härtill; och detta kan ej förvåna oss om vi betänka hurusom dessa bokstäfver ursprungligen icke varit annat än en afbildning af ett eller annat föremål, som vid bildskriftens öfvergång till ljudskrift gifvit bokstafven dess namn. Så t. ex.

kan bokstafven *m* () delvis härledas från bilden af två kvinnobröst (grek. "mamma"). Också har *m*, som dock ej är den minst ofta förekommande bokstafven, fått ett tecken, som med resp. bindestreck utföres i *sju* skrifdrag, medan nästan alla andra ljud fått bokstäfver som skrivas i *fem* eller färre drag.

Vårt oftast förekommande ljud: *a*, med en frekvens af 50,253 på 100,000 ord, har i vår vanliga skrift ett sämre tecken än *u*, som blott förekommer 8,848 gånger. Att få fram framåtböjningen af *a*'s första nedstreck kräfvär nämligen ett visst arbete, som tar sin tid; och må denna tidsskillnad vara aldrig så minimal, då det gäller *ett a*, så kan den ej förbises,

då den såsom onödig tidsförlust återkommer ungefär en gång på hvar annat ord.

Studera vi närmare en hastigt nedskrifven vanlig skrift, skola vi förvånas öfver huru ofta där står *u* i st. f. *a*. Vid hastig läsning märka vi knappt detta, ty vi ha läst så mycken vanlig skrift, att vi i de flesta fall känna igen ordbilderna utan att ögat behöft "se" de enskilda bokstäfverna. Men stundom kan hända att äfven de omstående tecken förfuskats, så att ordbilden ej så lätt kännes igen; och i hvarje fall måste det betraktas som en brist hos en skrift, att ett tecken så ofta förlorar sin typ och öfvergår till ett annat.

Dylika misskrifningar kunna naturligtvis ej heller undvikas i stenografien, men olägenheten däraf kan betydligt minskas genom att man ställer det så, att dessa hvarandra liknande tecken — hvilka man ej har råd att undvara — gifvas åt hvarandra liknande ljud, som t. ex. *e ä, o å, f v, g k, b p, d t*, ty om då en misskrifning sker, inverkar densamma mindre menligt på läsbarheten. Och genom att på detta sätt tillgodose krafvet på tydlighet, ökar man äfven snabbskrifvenheten, ty ju mindre en eventuell misskrifning har att betyda, dess fortare kan man låta pennan löpa.

Att uppställa en tabell öfver huru ofta de olika ljuden förekomma i ena eller andra ställningen kräver mycket arbete och tålmod, men möter ju inga direkta svårigheter.¹ Att däremot få riktiga siffror på huru lång tid utförandet af de olika tecknen kräver är ej lätt, i synnerhet som de flesta tecken få *olika* tidsvärden allt efter deras ställning i ordbilderna.

Låt oss t. ex. undersöka den i alla stenografiska system använda "lilla cirkeln", som i Melins stenografi betecknar *s*-ljudet. På 10 sekunder förmår man skriva omkring 28 fristående sådana små cirklar, hvilket vill säga att detta tecken skrivet ensamt kräver omkring $\frac{1}{3}$ sekund. Men förenas cirkeln med andra tecken till en ordbild, blir förhållandet annorlunda. I t. ex. den Melinska ordbilden för "is"

= har en del af *i*-strecken bidragit att bilda *s*, och i det närmaste endast halfva cirkeln behöfver utskrifvas. Detta *s*-tecken kräver således här ej stort mer än $\frac{1}{6}$ sekund. Men ej nog härmed! Om vi — fortfarande med Melins stenografi — skriva ordet "osa" = , så skola vi vid pröfning finna,

¹ De frekvenstabeller, som legat till grund för utarbetandet af Melins stenografi, omfattande ursprungligen 100,000 ord, löpande svensk text, men hafva sedan i och för uppställande af förkortningar kompletterats till omkring 800,000 ord.

att denna ordbild skrives minst lika fort som *oa* = , hvilket vill säga, att *i detta fall* vårt tecken för *s* i och för sig kräft *absolut ingen tid*.

Ett annat exempel. Ljudet *h* förekommer på 100,000 ord, 4,410 gånger i början af ord, 1,995 gånger inuti ord men ingen gång i slutet af ord.

(Eftersom man i stenografi skrifer ljudenligt är här endast fråga om hörbara *h*, och således räknas icke *h* i "hvar", "och", etc.)

Detta *h*-ljud bör då gifvas ett tecken, som *kan* användas inuti ordbilder, men som *bäst passar i början*. Ett sådant är hvars öglas uppstreck sammanfaller med följande bindestreck. Erhölle *h* i stället ett tecken af t. ex. formen så skulle i början af ord *två* drag åtgå uteslutande till att beteckna detta ljud, och det på *h*-tecknet följande bindestrecket skulle hafva kräft ett särskildt drag. Jämföra vi dessa båda tecken, som de skulle te sig i början af ord, nämligen

 och skola vi finna att det förra kräver omkring $^{10}/_{27}$ sekunder, det senare $^{10}/_{19}$ sekunder. För hvarje gång som *h* börjar ett ord vinner man således genom att beteckna detta ljud med i stället för med , $^{10}/_{19}$ — $^{10}/_{27}$ sekunder, eller i rundt tal

$\frac{1}{6}$ sekund. Inuti ord äro de båda tecknen i det allra närmaste lika snabbskrifna och i slutet af ord finnes som sagdt inga *h*. Begynnelse-*h* förekommer vid medelmåttig talhastighet (250 stafvelser per minut) omkring 6 gånger per minut och tidsvinsten som man skaffar sig genom att för *h* använda *J* och ej *P* blir således under en minuts stenografering, $\frac{6}{6}$ eller *en sekund*; och denna vinst på ett enda teckenval är förvisso icke att förakta.

Emellertid finnas äfven andra tecken än *J*, hvilka passa att stå i början af ord, men just detta tecken har en del andra egenskaper, som göra detsamma lämpligt att beteckna *h*-ljudet. Så t. ex. förekommer *h*-ljudet aldrig förenadt med ett följande *r* eller *l*, och just detta *J*, i motsats till de andra för början af ord passande tecken, lämpar sig *icke* till bekväm förbindning med de för *r* och *l* mest lämpliga tecken. Det skulle då hafva varit ett onödigt slöseri att åt *h*-ljudet gifva ett tecken med egenskaper, som ej kunde komma *detta* ljud till godo, men som i stället kunde behöfvas för andra ljud, o. s. v.

Det är vid uppställande af ett stenografiskt system ej nog att blott fästa sig vid själfva *tecknen*; man måste också tänka på att förflyttningen från ordbild till ordbild blir så bekväm och kort som möjligt.

Låtom oss för att få ett begrepp om, hvad härmed menas, taga som exempel ett vanligt siffertal 161

hvilket kan skrivas på två olika sätt, beroende på om 6:an skrives uppifrån eller nedifrån. Hurusom därigenom tiden som åtgår för skrivandet af 6:an blir olika, se vi här nedan, där pännans gång i luften är utmärkt

$$\begin{array}{l} \text{1.6.1} = 7 \text{ drag} \\ \text{1.6.1} = 5 \text{ drag} \end{array}$$

Tecken kunna således få olika tidsvärden, beroende på hvilken väg i luften pännan föres mellan ordbilderna.

*

Att så fördela tecknen, att de möjligast ofta komma i en för dem gynsam ställning är stenografiuppfinnarens viktigaste och svåraste uppgift; och lyckas han härvidlag bör vinsten ifråga snabbskrifvenhet bli så stor, att inga andra än här ofvan berörda grafiska hjälpmedel skulle behöfva tillgripas.

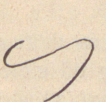

Utän tvifvel kommer också framtidens skrift att blifva en *stenografi*, som inskränker sig till att endast hafva tecken för hvart och ett af de *enkla* ljuden. Men i våra dagar då stenografien icke är den enda öfvade skriften, utan måste användas *vid sidan* af den vanliga, som har fördelen af att vara allt ifrån

barndomen grundligare innött, så löper ej stenografens pänna så fort som den skulle kunna göra och bristen i själfva den tekniska färdigheten måste ersättas genom införande i det stenografiska systemet af än ytterligare förkortningar. Detta gör man genom att gifva oftast förekommande konsonantsammansättningar, förstafvelser och slutstafvelser särskilda tecken.

För att få dessa tecken kan man dels — liksom

fallet är vid vanliga skriftens "e" och "l" — låta ett och samma tecken uppträda i två olika storlekar, dels kan man utnyttja de olika slängar, hvilka uti vanlig skrift så gärna vilja komma fram af sig själfvt, och hvilka där ej tjäna till något annat än att möjligen åstadkomma ett angenämt afbrott i den enformiga handrörelsen. Låt *f* och *fr* betecknas med

 och samt en släng rätt utåt betyda -het och en släng nedåt -ende, så få vi

frende fr frehet scende
o. s. v.

Liksom man i vanlig skrift använder förkortningar såsom t. ex., m. m., s. k., f. d., anm., obs., o. s. v., gör man äfven så i stenografi, men med den skillnaden, att medan i vanlig skrift dessa förkortningar äro mer eller mindre godtyckligt valda, så hafva väl de flesta stenografiuppfinnare sett till att just de oftast förekommande orden blifva förkortade, och detta mer eller mindre beroende på deras frekvenssiffror.

Af hvilken stor betydelse väl valda förkortningar äro, torde bäst framgå af att på 100,000 ord, hämtade ur talspråket: 4 ord (*att, i, och, det*) bilda tiondedelarna, 10 ord (de nämnda jämte *jag, af, icke, som, för, den*) bilda femtedelen, 25 ord tredjedelen, och 103 ord *hälften* af det hela.

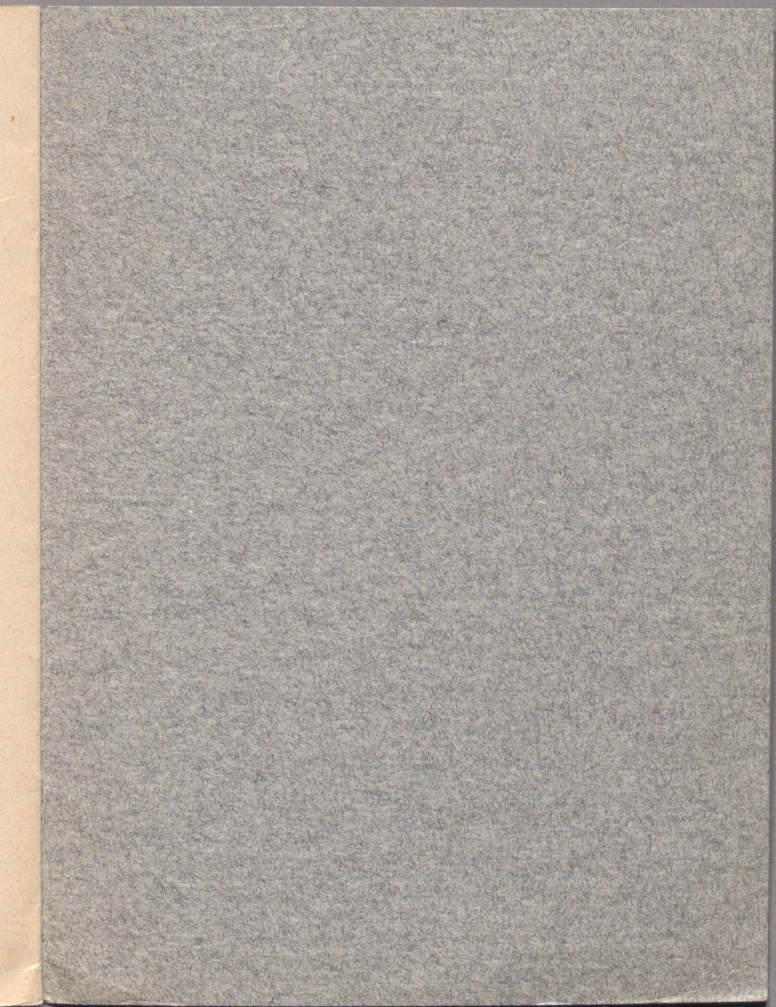
*

Men huru lång tid tar det då att lära stenografi, frågar kanske någon? Ja, det beror på, hvad man menar med att *kunna* stenografi.

Att lära sig obehindradt läsa och korrekt skriva ett af de enklare moderna stenografiska systemen kräfver med t. ex. en timmas arbete om dagen ej många veckor, men räknar man som stenograf blott den, som verkligen förmår följa en talare, då fordras månader om ej år af ihärdigt arbete, och detta huru lätt systemet som sådant än må vara. Att så är torde väl också utan vidare inses af hvar och en som minnes, huru länge det dröjde innan man kunde skriva van-

lig skrift flytande; och det är därför oförklarligt, att stenografilärare ej sällan finna elever, hvilka förvåna sig öfver att de, då de fullständigt lärt sig det stenografiska systemet, icke genast kunna skriva lika fort, som man talar.

Att blifva en skicklig stenograf kräfvcr således, som sagdt — förutom en lätt hand och snabb uppfattningsförmåga — *ihärdig öfning*. Men må detta ej verka afskräckande, ty *dels* kan man hafva stor nytta af stenografien äfven utan den färdighet som kräfvcs för en yrkesstenograf, och *dels* vinner man så småningom allt större och större hastighet utan att på den stenografiska skriftens inöfvande nedlägga något *särskildt* arbete, blott man, sedan man kommit så långt, att man med stenografi skrifer lika fort som med vanlig skrift, vid alla möjliga tillfällen *använder* stenografi. Att göra så, fordrar visserligen äfven det en ej ringa grad af viljekraft, isynnerhet som man först efter mycken öfning *läser* stenografi lika lätt som vanlig skrift (tänk blott på, hvilka massor af vanlig skrift vi alla läst!). Men vare sig nu målet gäller att blott till eget behof kunna föra stenografiska anteckningar, att kunna tjänstgöra som stenograf på ett handelskontor, eller att blifva verklig yrkesstenograf, så skall förvisso ingen ångra den tid och den energi som nedlagts på inlärande af stenografiens nyttiga konst.

I alla boklädor:

Lärobok i
Förenklad Snabbskrift

Af Olof W. Melin.

14:de oförändrade upplagan. Priset 1 Krona.

Stenografiens Historia

Af H. Meinberg. Öfvers. af P. G. Widegren.

Priset Kr. 1:25.

Orsaken till att

**Melins stenografi är lätt-
lästare än Arends'!**

Af J. O. Gyllenspetz. Priset 50 öre.

Å hvarje postkontor:

Tidning för Svensk Snabbskrift,
som utkommer hvar lördag.

Priset pr år 3 Kronor, Kvartal 1 Krona.